

SCENARIUSZ WYDARZENIA

„KOLEJ NA SŁUPSK”

Termin realizacji: 9 września 2023 r., rozpoczęcie godz. 12:00; czas trwania ok. 1,5 godz.

Miejsce: Bulwary nad Słupią (Scena Główna – Most Grosza)

Wydarzenie odbyło się w ramach realizacji projektu „Kolej na Słupsk”, finansowanego z Muzeum Historii Polski z programu „Patriotyzm Jutra”; Typ kwalifikacji: działania edukacyjno-animacyjne aktywizujące uczestników poprzez współdziałanie i interakcję, m.in. warsztaty, akcje artystyczno-historyczne etc.; Wkład własny projektu – Miasto Słupsk.

Organizatorzy:

- 1) Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku;
- 2) Izba Historii Kolei w Słupsku;
- 3) Koło Historii Kultury Materialnej XIX wieku „Secesja”;
- 4) Naczelna Organizacja Techniczna w Słupsku;
- 5) Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji RP;
- 6) Zespół Szkół Technicznych „Drzewniak” w Słupsku;
- 7) V Liceum Ogólnokształcące im. Zbigniewa Herberta w Słupsku.

Partnerzy:

- 1) Urząd Miejski w Słupsku (role w wydarzeniu parateatralnym);
- 2) Rada Miejska w Słupsku (udział w wydarzeniu parateatralnym);
- 3) Nowy Teatr im. Witkacego w Słupsku (rola w wydarzeniu parateatralnym, wypożyczenie kostiumów);
- 4) Młodzieżowy Dom Kultury w Słupsku (udostępnienie sali oraz przestrzeni wokół budynku);
- 5) Fundacja „Indygo” (role w wydarzeniu parateatralnym);
- 6) Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku (rola w wydarzeniu parateatralnym);
- 7) Uniwersytet Pomorski (role w wydarzeniu parateatralnym, wypożyczenie strojów historycznych);
- 8) Archiwa Państwowe (wsparcie merytoryczne, rola w wydarzeniu parateatralnym);
- 9) Dom Sąsiedzki przy ul. Długiej w Słupsku
- 10) PKP Polskie Linie Kolejowe – Projekt Bezpieczny Przejazd finansowany z Funduszy Europejskich;
- 11) Słupski Ośrodek Kultury (wypożyczenie sprzętów).

Temat: Wydarzenie dotyczy wielu aspektów historycznych m.in. Powstania Styczniowego, historii kolejnictwa na Pomorzu, odnosi się do klasyki literackiej oraz źródeł historycznych. Motywem przewodnim jest historia kolei pomorskiej zaś podstawą działań organizacyjnych Izba Historii Kolei, która znalazła swój przystanek przy ul. Filmowej 2 w Słupsku. IHR działa w przestrzeni miasta od 2012 r., w niej znajdują się artefakty pamięci pokoleń m.in. przedwojenne dowody kolejarzy RP z 1937; historyczne mundury i sztandary; przedwojenne tablice parowozowe; publikacje dotyczące przepisów sygnalizacji na kolejach polskich z lat 50. XX w.; bilety służbowe m.in. z roku 1945. Oprawę literacką imprezy stanowiła powieść

Elizy Orzeszkowej „Nad Niemnem” oraz publikacja prof. Wojciecha Skóry pt. „Słupsk 1945. Miasto Niemców, Sowietów i Polaków”, wydana w 2023 r.

Forma artystyczna: Całość wydarzenia przebiegała w formie parateatralnej z podziałem na sceny i akty oraz role do nich przypisane, z oprawą muzyczną i narracją. Teksty do ról wyjęto z powieści „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej oraz z publikacji prof. Wojciecha Skóry pt. „Słupsk 1945. Miasto Niemców, Sowietów i Polaków”. Słupszczanie obsadzeni w „Kolei na Słupsk” odegrali przypisane im role na Moście Grosza w Słupsku, gdzie usytuowana była SCENA GŁÓWNA. Tu wydarzyły się konkretne odsłony nawiązujące do zdarzeń historycznych – zwane STACJAMI. Każdą ze scen zdobiły fotogramy – pełniące rolę dekoracji scenicznej. Dźwięk trąbki kolejowej zwiastował rozpoczęcie kolejnych scen.

POSTACIE SCENICZNE – obsada i kreacja aktorska

Zawiadowca Stacji – w historycznym mundurze kolejarskim;

Pani Darzecka – suknia z lat 80. XIX w.;

Benedykt Korczyński – koszula biała, spodnie, buty długie z cholewami, kapelusz;

Eliza Orzeszkowa – suknia czarna z lat 80. XIX w.;

Romuald Traugutt – czarne spodnie, biała koszula, peleryna i melonik;

Justyna Orzelska – suknia biała, wianek z jarzębiny;

Janek Bohatyrowicz – koszula biała, szerokie spodnie chłopskie, buty z cholewami;

Anzelm Bohatyrowicz – koszula chłopska, szerokie portki, czapka wełniana;

Andrzej Korczyński poległy Powstaniec Styczniowy – koszula biała poplamiona krwią, szare spodnie, buty z cholewami;

Ziemianka żegnająca Powstańca Styczniowego – suknia czarna krynolina (odtworzony strój z okresu żałoby narodowej wraz z historyczną biżuterią);

Panowie z Powieści – Witold Korczyński (syn Benedykta); Darzecki (arystokrata); Bolesław Kirło (ziemianin jednowioskowy, mąż Marii, plotkarz, człowiek złośliwy i dokuczliwy, nie zajmuje się pracą, mieszkaniec Olszynki, majątku sąsiadującego z Korczynem); Zygmunt Korczyński (syn powstańca styczniowego, Andrzeja Korczyńskiego); Teofil Różyc właściciel majątku ziemskiego Wołowszczyzna, znawca sztuki i literatury, nałogowy morfinista;

Mieszkańcy Zaścianka Bohatyrowicze: szlachta zagrodowa, przez brak możliwości wylegitymowania klejnotu uznana przez władzę carską za chłopów i tak traktowana przez ziemian. Stroje mieszkańców – zapaski, chusty, szerokie spódnice, portki chłopskie, koszule, czapki, wysokie buty;

Osadnicy 1945 – bardzo skromny ubiór, w jakim poruszali się ludzie w latach 40-tych XX w.: długie buty, trzewiki, spódnice, spodnie i płaszcze spięte pasem, czapka, chustka, tobołki na plecach;

Damy w Podróży – stroje historyczne kompletne z nakryciami głowy. Panie występowały w rolach bohaterek z Korczyna, Olszynki i Osowiec – Emilii Korczyńskiej (żony Benedykta); Teresy Plińskiej (panny, nauczycielki, damy do towarzystwa); Marty Korczyńskiej (kuzynki

Benedykta); Marii Kirłowej (żony Kirły, niezależnej i pracowitej mieszkanki Olszynki); Darzeckiej (arystokratki zapatrzonej w swoją klasę społeczną); Andrzejewej Korczyńskiej (wdowy po powstańcu styczniowym); Klotyldy (młodziutkiej żony Zygmunta Korczyńskiego, nieszczęśliwej i niekochanej przez męża). Panie odziane w suknie historyczne: amazonka i 2 suknie z lat 30-tych XIX w., krynolina złota, fiolet, błękit; suknia fiolet tiurniura pierwsza (1870 r.), róż pudrowy tiurniura druga (1880 r.), suknia bordowa (lata 80. XIX w.), suknia ruda (lata 90. XIX w.), suknia secesja biała, ecru, biała z ecru, suknia błękitno-szafirowa z 1905 r., suknia bordo stylizowana secesja;

Kolejarze kustosze IHK – mundury historyczne i współczesne;

Dyspozytorka z trąbką sygnalizacyjną oznajmijającą rozpoczęcie każdego aktu – mundur kolejarski, czapka dyspozytorki;

Pieśniarze – mundury oraz stroje stylizowane z elementami ubiorów XIX w.;

Pucybut – strój ubogi, szara koszula, szare za krótkie spodnie;

Gazeciarz – biała koszula, spodnie na szelkach, kaszkiet;

Żebrak – strój ubogi;

Bagażowy – mundur kolejarski;

Grajek uliczny – skrzypce, strój ubogi, szare szerokie spodnie, trzewiki, koszula i zniszczony surdut z samodziału;

Panna służąca w kawiarence stacyjnej – suknia czarna skromna długa, fartuch z koronką, naczółek z koronką na włosy;

Panna kwiaciarka – suknia lniana, kosz pełen nawłoci i wrotyczu;

SCENOGRAFIA – MOST GROSZA

Całość wydarzenia odbywa się na Moście Grosza, który łączy dwa brzegi rzeki Słupi – Miejską Bibliotekę Publiczną im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku (ul. Grodzka 3) i Młodzieżowy Dom Kultury (ul. Szarych Szeregów 8). Nad Mostem napis STACJA NIEMEN. Rzeka w tym dniu przybrała dwa oblicza – wartkiej Słupi i prastarego Niemna. Po obu jej stronach baczą dyżurni ruchu w kolejarskich mundurach historycznych z lizakami kolejowymi i bloczkami wejściówek (przygotowane kopie historycznych biletów kolejowych oraz bilety okolicznościowe). Kolejarze wręczają bilety na Mości Grosza – STACJI NIEMEN.

Na Moście eksponowana jest „ruchoma” wystawa fotogramów pt. „Kamienie między torami – terażniejszość i pamięć”, którą prezentuje młodzież Zespołu Szkół Technicznych „Drzewniak” w Słupsku. Młodzież – odziana w elementy strojów historycznych m.in. kapelusze – występuje pośrodku Mostu Grosza od strony kościoła św. Mikołaja. Młodzi trzymają w dłoniach fotogramy wystawiennicze przedstawiające m.in.: historyczną lokomotywę Stevensona; kartę pocztową nieistniejącego budynku dworcowego w Słupsku; dawny rozkład jazdy; fotografie ongisiejszych kolejarzy i inne materiały historyczne, które stanowią scenografią wydarzenia. W dolnym „pasku” planszy otwierającej wystawę umieszczono logotypy MKiDN, Muzeum Historii Polski i programu Patriotyzm Jutra, Miasta Słupska.

Każdą z prezentowanych poniżej scen zdobią odrębne fotografie – dekoracje sceniczne – odzwierciedlające poszczególne akty historyczne. Most Grosza wypełnia tłum podróżnych przechadzających się po STACJI NIEMEN w oczekiwaniu na przyjazd pociągu. Narrator (Zawiadowca Stacji) przenosi podróżnych w różne wydarzenia historyczne. Pasażerowie „podróży w czasie” odziani są w stroje z rozmaitych epok historycznych. Tuż przy szklanych barierkach mostowych (po lewej stronie) ustawiono gabloty z obiektami historycznymi z IHK, przy nich czuwa kustosz – kolejarz w historycznym mundurze oraz uczennica V LO w rolach: dyżurnego ruchu i dyspozytorki. Inni kolejarze przechadzają się po Moście Grosza, snują opowieści o zasobach Izby Historii Kolei w Słupsku, lokomotywach parowych i początkach kolejnictwa na Pomorzu.

Damy w Podróży oczekują na przyjazd pociągu, spacerują po Moście Grosza, piją herbatę w Kawiarni Dworcowej, opowiadają zainteresowanym o lękach wynikających z podróżowania bez koni, o chmurze dymu z lokomotywy, która miała przysłaniać słońce, przez co kury nie mogły znosić jaj, krowy nie dawały mleka, a kobiety stawały się bezpłodne. Takie „prawdy” ongiś wyrażali ludzie zaleźnieni rozwojem techniki w XIX w. Na kawiarnianych stolikach leżą książki „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej. [Panie toczą dysputy w sposób naturalny i swobodny, gawędzą z osobami podróżującymi w czasie].

Eliza Orzeszkowa opowiada podróżnym o dylizansach, karetach dziennych i karetach z miejscami do spania (dormezach), czuwa nad Damami, które mają przypisane role. [Za parawanami ustawiono krzesła, wydzielono przestrzeń dla dam do rozmów; Owa przestrzeń nawiązuje do historii, a mianowicie istnienia na starych dworcach pokoju dla Dam].

[Tuż za parawanami piętrzy się sterta walizek, kuferków i sakwojaży: kufry na kapelusze, m.in.: walizka typu kufer (stylizowana), walizka oryginalna z lat 40. XX w., która przyjechała wraz z osadnikami do Słupska, małe drewniane kuferki do ręki, klatki dla ptaków, koszyki wiklinowe wypełnione kłębkami nici i staroświeckimi serwetami, duże kufry podróżne. Wokół dam panuje pewien artystyczny chaos].

Chór Domu Sąsiedzkiego z ulicy Długiej ubogaca pieśniami każdą ze scen, zaś muzyka skomponowana dla wydarzenia komponuje się z grą aktorską.

Na nabrzeżu rzeki mości się Pucybut, zachęca do korzystania z jego usług; Gazeciarz zaś biega po STACJI NIEMEN z naręczem gazet pt. „Kolej na Słupsk”, nawołuje podróżnych do zakupu tymi słowami:

„Kolej na Słupsk, wyobraźnia nie kłamie, chmury dymu nad Olszynką, kobieta z Osowca straciła dziecko, kury przestały znosić jaja, najnowszy skandal: panna z dobrego domu wychodzi za chłopa, Izba Historii Kolei z Filmowej 2 zaprasza na ekspozycję, czytajcie Kolej na Słupsk”.

Żebrak tuła się po stacji z wyciągniętą dłonią, Grajek z czapką na drobne wygrywa na skrzypcach rzewne melodie. Dziewczyna z naręczem nawłoci i wrotyczu spaceruje po STACJI i zachęca podróżnych do zakupu ziołowych bukietów. Od czasu do czasu ze stacyjnego megafonu płyną odgłosy nadjeżdżającego pociągu.

AKT I

STOLP BAHNHOF – POCZEKALNIA

SCENOGRAFIA: Na Moście Grosza, po stronie kościoła św. Mikołaja przy ul. Grodzka 3 w Słupsku, umieszczono stoliczki nakryte aksamitem i haftowanymi serwetkami. Na stolikach stoją samowary, lichtarze, patery z ciasteczkami. Niewiasta w ciemnej sukni

oraz fartuchu z falbankami i czepeczku (naczółku) oferuje podróżnym herbatę. Po Poczekalni snuje się Żebrak w łachmanach próbując coś ukraść ze stolika. Romuald Traugutt i Eliza Orzeszkowa podróżują razem, toczą dysputy na temat Powstania Styczniowego m.in. rozmawiają przy herbatce o ruchach powstańczych partii, a potem spacerują razem w oczekiwaniu na przyjazd pociągu.

MUZYKA: gwary dworcowe – muzyka komponowana przez lokalnego artystę.

AKT II

STOLP BAHNHOF – PRZYSTAŃ BAGAŻOWA

Na tle planszy (zdjęcie historycznego – przedwojennego – dworca kolejowego Stolp Bahnhof). Obok piętrzą się kufry i tobołki, klatki na ptaki i kufry na kapelusze. Wokół krąży Bagażowy, Damy w Podróży dość nerwowo wymachują parasolkami, niektóre z nich kłócą się między sobą, dopytują Bagażowego o możliwość przeniesienia ich bagaży w określone przez nie miejsca.

SCENA I

Powitanie podróżujących w czasie: Witamy wszystkich podróżujących koleją pomorską NIEMEN-SŁUPIA. Informujemy, że zamyśl pn. „Kolej na Słupsk” finansowany jest przez Muzeum Historii Polski z programu Patriotyzm Jutra, dofinansowany przez Miasto Słupsk. Na STACJI są z nami Mieszkańcy Słupska, szlachetne Damy i zaci Kawalerowie, szlachta i mieszkańcy Zaścianka Bohatyrowicze.

Zawiadowca Stacji: Szanowni Państwo, rozpoczynamy naszą PODRÓŻ W CZASIE. Akt drugi, Scena pierwsza [trąbka sygnalizacyjna] Stolp Bahnhof.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Zawiadowca Stacji: Uwaga, uwaga. Uprasza się szanownych podróżnych o rozwagę i cierpliwość. Panie i Panowie, proszę zadbać o własne kufry i sakwojaże. Skórzane sakwy traktujemy jako bagaż podręczny, o kufry i drewniane skrzynie zadbają nasi bagażowi, kolejarze udzielą Państwu wskazówek. W pociągu obowiązują określone przepisy. W wagonach środkowych znajdują się salonki, przedziały sypialne z oświetleniem gazowym, są też osobne przedziały dla służby. Z biletami pierwszej klasy można wsiadać do wagonów wprost z peronu. Podróżujących trzecią klasą informuje się uprzejmie, że wsiadają do wagonów znajdującym się tuż za lokomotywą oraz na końcu składu pociągu. Te wagony łatwo rozpoznać, nie mają zadaszenia. Szanowni podróżni, zapraszamy do podróży koleją pomorską, zapraszamy do podróży w czasie.

MUZYKA: dźwięk lokomotywy.

AKT III

STACJA NIEMEN. Rok 1863

Plansza środkowa przedstawia Stolp Bahnhof z dorożką. Aktorzy odziani w historyczne stroje.

SCENA I:

Zawiadowca Stacji: Akt trzeci, scena pierwsza. Rok 1863 [trąbka sygnalizacyjna] Stacja Niemen.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Zawiadowca Stacji: Pociąg osobowy ze STACJI NIEMEN do STACJI KORCZYN i ZAŚCIANEK BOHATYROWICZE przez OSOWCE i OLSZYNKĘ odjedzie z toru

pierwszego przy peronie drugim, planowany odjazd pociągu godzina 12:20. Podróżnych uprasza się o cierpliwość i zachowanie ostrożności. Proszę odsunąć się od krawędzi!

MUZYKA: dźwięk lokomotywy.

Zawiadowca Stacji: Do **BOHATYROWICZ** droga daleka, zasnutą tęsknotą i cierpieniem, będziemy mijać **MOGIŁĘ POWSTAŃCZĄ**, zatrzymamy się w **STOLP BAHNHOF** by przez **KORCZYN, OLSZYNKĘ i OSOWCE** dojechać nad prastary **NIEMEN**. Wyruszamy w podróż do początków Niemna i Słupi. Tam gdzie nad powstańcą mogiłą wygnańców styczniowych płaczą olszyny i buki, a wiatr szłocha w konarach pradawnych drzew, rozwiewa ludzką dolę i niedolę. Stację wypełnia donośna pieśń: „Za Niemen hen precz” !!! Maestro proszę o muzykę.

MUZYKA: pieśń „Za Niemen hen precz”.

Zawiadowca Stacji: Na peron II zapraszamy Anzelma Bohatyrowicza. Tuż obok spacerują Damy i Kawalerowie, przy Anzelmie pojawiają się postacie z powieści Elizy Orzeszkowej „Nad Niemnem”: Justyna Orzelska, Jan Bohatyrowicz, Benedykt Korczyński, Dziewczyna z dzieckiem, Zielarka;

Anzelm Bohatyrowicz: „Stojące wody społeczne zaszumiały, wzdęły się i wyrzucały w górę kipiące kaskady; w martwej atmosferze wichry zaśpiewały roznosząc po ziemi złote tumany, na niebie malując jutrzenki i tęcze. Duch demokratyzmu równającym pługiem orał społeczną glebę. Wyżyny, skruchą zdjęte, pochylały się ku nizinom, gotowe do wynagrodzenia krzywd, żebrzące prawie o życzliwość i ufność. Przyjazne i poufałe stosunki zapanowały były wtedy pomiędzy Korczynem a wsią sąsiednią, noszącą nazwę Bohatyrowicze. Mieszkańcy tej wsi mieli kiedyś pergaminy i przywileje szlacheckie, ale przez zbieg okoliczności różnych utracili je od dość dawna i wiedli znojne, ciasne, ubogie życia małych rolników. Nagle dom korczyński na oścież roztworzył się przed nimi. Hej! Był tam wtedy, było ruchu i tłumy w tym niskim, obszernym domu! Rozlegały się tam gwary i krzyki płynąc w dal po falach tej rzeki! Brzmiały tam i huczały w głębiach tego boru i na rozłogach tej gładkiej równiny takie stuki i hałasy, jakich ani razu słychać tu nie było od dawnego czasu, od owego czasu, w którym powstały gęsto w pobliżu Niemna rozsiane okopy szwedzkie.” [Fragment powieści „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej].

AKT IV

STACJA ZAŚCIANEK BOHATYROWICZE. Rok 1863

Następuje zmiana dekoracji, w centralnym miejscu „sceny” pojawia się plansza przedstawiająca rysunek pt. „Bitwa” z cyklu „Polonia” (IV) Artura Grottera.

SCENA I

Zawiadowca Stacji: Akt czwarty, scena pierwsza. Rok 1863 [trąbka sygnalizacyjna] Zaścianek Bohatyrowicze.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Zawiadowca Stacji: polska ziemianka Michalina przywdziała dziś żałobną suknię. Trwa żałoba narodowa. Czarna krynolina szeleści, w oczach ziemianki pojawiają się łzy. Powstaniec Styczniowy klęczy ze spuszczoną głową. Michalina milczy i z namaszczeniem zakłada ukochanemu krzyż na szyję, kładzie dłoń na jego zmęczonym ramieniu. Milczą...

„Do bitwy idzie się, niby w płasy...”, słycać pieśń dziewcząt: Elizy i Michaliny. Maestro prosię o muzykę.

MUZYKA: „Śpiew z mogily”.

SCENA II

Zawidowca Stacji: Akt czwarty, scena drugi. Rok 1863 [trąbka sygnalizacyjna] Zaścianek Bohatyrowicze.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Zawidowca Stacji: Powstaniec styczniowy klęczy nieruchomo, a obok niego niewiasta, ta sama, która krzyż mu na szyję przywdziała, dotyka serca. Spójrzcie!!! Nieopodal miejsca pożegnania stoją kobiety w krynolinach, przywdziane w czarne szale, przedziwny to widok! Zaiste przedziwny! Dalej mieszkanki Zaścianka Bohatyrowicze, Dziewczyna z dzieciątkiem na rękach. W owym tłumie wyróżnia się Anzelm Bohatyrowicz. Smutek wielki gościł na twarzach kobiet, zakrywają je dłońmi. Benedykt Korczyński stoi na peronie, wspomina...

Benedykt Korczyński: „Kiedy obudziłem się z tego snu swojej pierwszej młodości, spostrzegłem przede wszystkim, że zabrakło mi obu braci. Andrzej Korczyński razem z przyjacielem swym, Jerzym Bohatyrowiczem, zniknął ze świata, a wnet po ich zniknięciu jedno z korczyńskich uroczysk nazwę swą zmieniło. W uroczysku tym znajdował się ów bór zaniemeński, który miał około dziesięciu włók rozległości i z którym łączyły się obszerne lasy, do Andrzeja i paru sąsiadów jego należące. Dotąd z powodu porastających je sosen i jodeł nazywało się ono Świerkowym; teraz powszechnie i we wszystkich warstwach ludności nazywać je zaczęto Mogiłą. Kto pierwszy nowej tej nazwy użył i jakie były pobudki, które ją rozpowszechniły, trudno powiedzieć: lecz utrwalona w okolicznej mowie była ona jedynym grobowcem najstarszego z braci Korczyńskich. Innego nie wystawiono mu nigdy... Pozostała po nim wdowa wraz z małym synem osiadła w posagowym majątku swoim dość znacznym, o parę mil od Korczyna położonym.” Spuszcza głowę, odchodzi. [Fragment powieści „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej]

AKT V

STACJA MOGIŁA JANA I CECYLII. Rok 1883

W centralnej części sceny widoczne są dwie fotografie przedstawiające zaniedbane „poniemieckie” cmentarzyska w lesie [fot.: Jarosław Dąbrowski i Jarosław Stencel].

SCENA I

Zawidowca Stacji: Akt piąty, scena pierwsza. Rok 1883 [trąbka sygnalizacyjna] Mogiła Jana i Cecylii.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Zawidowca Stacji: Alegoria przemijania: Grób Jana i Cecylii, Mogiła Powstańców Styczniowych, groby kamienne w żelaznym krzyżowy uścisku... Czas przemija, kłamrą zamyka lata 1863 – 1945. I tak wciąż od nowa, historia spina kolejne wątki, a tłum pokoleń pozostawia po sobie krzyże, nie ma przed nimi ucieczki, nie ma odwrotu... Na peronie zjawia się Pani Darzecka. Zadumana i spokojna.

Pani Darzecka: Hymn szlachty w gęstwinie słyszą tłumy dusz powstańczych wstępujących w ciszy do nieba – rozstrzelanych, powieszonych, porzuconych i zesłanych. Dziś stoimy przy

grobie Jana i Cecylii, legendarnych protoplastów rodu Bohatyrowiczów. Przybyli oni do nadniemeńskiej puszczy sześć wieków wstecz, wzniesli osadę, dając początek kolejnym pokoleniom.

Na mogiłę czarną spadają z drzew liście, co wyrosły wolne,
znad mogiły śpiewa jakieś ptaszę polne.

Ptaszę polne śpiewa, w koronie dom wije,
ziemia żyzna płacze w niemeńskiej krainie.

[*Odchodzi w skupieniu, siada na krześle w Kawiarni Dworcowej*]

Zawiaadowca Stacji: Nad grobem pochylona młodość: Justyna Orzelska i Janek Bohatyrowicz, piękni i zamyśleni. Śpiew słyszę z mogiły, „Ty pójdziesz górą, a ja doliną”. Eliza i Amelia na scenę. Maestro prosi o muzykę.

MUZYKA: Eliza i Amelia śpiewają staropolską pieśń szlachecką pt. „Ty pójdziesz górą”.

Zawiaadowca Stacji: Na peronie ponownie zjawia się Benedykt Korczyński. Widzę Anzelma Bohatyrowicza snującego się jak duch, zbliża się do Benedykta, jest zamyślony. Stoją tam mieszkańcy Zaścianka Bohatyrowicze, Kasia z dzieciątkiem w objęciach, jest Pan Darzecki, wędruje z wolna po peronie. Milczą, jakby czuwali nad myślą Benedykta, jakby przeczuwali coś złego. Podchodzą do Grobu Jana i Cecylii, przystają... Benedykt rozpoczyna czytanie.

Benedykt Korczyński: „Justyna wpatrywała się w stary grobowiec i w pamięci jej uparcie powtarzać się zaczęła strofa pieśni, którą niedawno uniesiona wspomnieniem wydeklamowała przed nią Marta:

A gdy kto przyjdzie albo przyjedzie
Pomyśli sobie:
Złączona para, złączona para
Leży w tym grobie!

Jan i Cecylia! Czy kochali się oni? Czy świat ich rozłączał, a połączyła mogiła? Jak żyli? I dlaczego, gdy umarli, tak na długo, na wieki, pozostali w sercach i pamięci ludzi?

O parę kroków od niej na obalonym pniu sosny siedział Jan i uśmiechał się w pół filuternie, w pół tajemniczo.

— Stryj wie wszystko — zaczął — i bardzo lubi historię tę opowiadać. Trzeba go tylko pięknie poprosić... opowie.

Istotnie, po Anzelmie widać było, że walczyć zaczynał z ogarniającą go chęcią mówienia o czymś, co go do milczenia raczej skłaniało. Zatrzymał raz hebel pośrodku kłody, spojrzął na Justynę i z cicha rzekł:

— Na co? Dla jakiej przyczyny?

Po chwili jednak znowu podniósł oczy i dłużej popatrzał na zbladłą nieco i smutną w tej chwili twarz młodej kobiety. Czarowne marzenia grobowiec ten budzić musiał w jej młodej głowie. Nie śmiała prosić o nic tego nieznanego człowieka, który ze swą pracowitą niezależnością i przeszłością pełną jakichś wielkich cierpień wydawał się jej dziwnie poważny i surowy. Ale on prośbę wyczytał z jej oczu. Obejrzał się na słońce: poczerwieniało i do połowy ukryło się za borem”. [Fragment powieści „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej].

AKT VI

STACJA MOGIŁA POWSTAŃCÓW STYCZNIOWYCH. Rok 1883

W centralnej części sceny widoczna jest fotografia powstańców styczniowych. Powstańcy mają założone kajdany spinające łańcuchami stopy i dłonie.

SCENA I

Zawiadowca Stacji: Akt szósty, scena pierwsza. Rok 1883 [trąbka sygnalizacyjna] Mogiła Powstańców Styczniowych.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Zawiadowca Stacji: Powstańcy wracają, już ich widzę, ponieśli ogromną ofiarę z krwi, są zmęczeni i zakuci w kajdany, stoją na peronie. Oddajmy im cześć! Oddajmy cześć pamięci Powstańców Styczniowych: Józefowi Baczewskiemu, Karolowi Brzozowskiemu, Benedyktowi Dybowskiemu, Marcinowi Jabłońskiemu, Zygmuntowi Kaczkowskiemu i wielu innym. Cześć ich pamięci! Maestro, proszę o muzykę.

MUZYKA (podkład muzyczny): Eliza śpiewają pieśni „Miejmy nadzieję”.

Zawiadowca Stacji: Spójrzcie!!! Powstańcy odchodzą w dal, widzę Krzysztofa i Anzelma. Idą na Sybir etapami; kierują się w stronę Parku Powstańców Warszawskich.

MUZYKA: dzwony, dźwięk smutku i odejścia.

AKT VII

STACJA KOŃCOWA SŁUPIA. Rok 1945

W centralnej części sceny pojawia się plansza obrazująca ruiny nieistniejącego dziś klasztoru norbertanek w Słupsku oraz osadników przemieszczających się pociągiem po 1945 roku.

SCENA I

Zawiadowca Stacji: Akt siódmy, scena pierwsza. Rok 1945. Na peronie II pojawiają się Osadnicy odziani w skromne szaty z walizkami [trąbka sygnalizacyjna] Stacja Końcowa Słupia.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką rozpoczęcie pierwszej sceny.

Romuald Traugutt: „Był mroźny początek marca 1945 roku, 8-letni Klaus Zander, rodowity słupszczanin, syn fryzjera zaginionego bez śladu na froncie wschodnim, zjeżdżał z kolegami na sankach. Ich ulubionym miejscem była wysoka i łagodna górka spływająca od cmentarza ku ulicy Kaszubskiej. Zabawa była przednia, śniegu pod dostatkiem. Chłopcy przejeżdżali pod wielkimi drzewami rosnącymi w pobliżu kościoła św. Piotra. Nagle jeden z nich spojrział w górę i zobaczył wisielca. Dobrze ubrany mężczyzna miał do piersi przyczepioną tabliczkę „Tak kończą zdrajcy Rzeszy” [...].

[pauza]

A potem powojenni osiedleńcy przyjechali na ów Zachód „poszarpany” wojną, pełni lęków i zasmucenia, czasami nadziei na lepszy los. Przyjeżdżali z rozmaitych stron, z Wilna i Grodna, Lwowa, Cebłowa i Bełza, przyjeżdżali znad Bugu i Niemna, wagonami towarowymi z mizernym dobytkiem.

[pauza]

Słupsk 1945 był przerażający...

[Fragment tekstu z książki pt. „Słupsk 1945. Miasto Niemców, Sowietów i Polaków” Wojciech Skóra].

Zawiadowca Stacji: Zapraszamy wszystkich podróżujących w czasie do zaśpiewania „Roty”, prosimy o powstanie. Maestro, proszę o muzykę.

MUZYKA: Eliza Nowak i Tadeusz Picz – wykonują „Rotę”.

Zawiadowca Stacji: Damy ustawiły się na peronie, na owej scenie, co przeszłość przypomina, dołączyli do nich mieszkańcy Zaścianka Bohatyrowicze oraz inni podróżujący w czasie. **Uwaga! Uwaga!** Stacja końcowa SŁUPSK, wszystkim podróżnym uprasza się o bezpieczne wyjście z pociągu. Przypominamy o bagażach, życzymy Państwu przyjemnego pobytu w Słupsku. Dziękujemy za czas spędzony razem na Moście Grosza, kłaniamy się pięknie i do zobaczenia za rok **[trąbka sygnalizacyjna]**.

Dyspozytorka: sygnalizuje trąbką zakończenie wydarzenia.

Dyspozytorka: Drodzy Podróżni, organizatorami i partnerami dzisiejszego wydarzenia byli:

- 1) Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku;
- 2) Izba Historii Kolei w Słupsku;
- 3) Koło Historii Kultury Materialnej XIX wieku „Secesja”;
- 4) Naczelna Organizacja Techniczna – NOT w Słupsku;
- 5) Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji RP;
- 6) Zespół Szkół Technicznych „Drzewniak” w Słupsku;
- 7) V Liceum Ogólnokształcące im. Zbigniewa Herberta w Słupsku;
- 8) Nowy Teatr im. Witkacego w Słupsku;
- 9) Urząd Miejski w Słupsku;
- 10) Rada Miasta Słupska;
- 11) Młodzieżowy Dom Kultury w Słupsku;
- 12) Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku;
- 13) Uniwersytet Pomorski;
- 14) Archiwa Państwowe;
- 15) Fundacja „Indygo”;
- 16) Dom Sąsiedzki przy ul. Długiej w Słupsku;
- 17) PKP Polskie Linie Kolejowe – Projekt Bezpieczny Przejazd finansowany z Funduszy Europejskich;
- 18) Słupski Ośrodek Kultury.

DZIĘKUJEMY ☺